

szegedi ünnepi hetek

XXIV. Szegedi Nyári Tárlat a Horváth Mihály utcai képtárban. Nyitva 10-től 18 óráig.

Czöbel Béla-émlékiállítás a Móra Ferenc Múzeum kupolagaleriájában. Nyitva 10-től 18 óráig.

Eifert János és Jung Zseni fotókiállítása a Bartók Béla Művelődési Központ nagyertermében. Nyitva: 10-től 18 óráig.

Kovács Tamás Vilmos festőművész kiállítása a Bartók Béla Művelődési Központ B galériájában. Nyitva: 10-18 óráig.

Vallomások az ember-ről. Csongrád megyében élő szakszervezeti díjas képzőművészek kiállítása a Juhász Gyula Művelődési Központban. Nyitva: 10-től 18 óráig.

Czirányi Mária szobrászművész és ifj. Koffán Károly tűzománc-készítési a Gulácsy-teremben. Nyitva: 9-től 19 óráig.

Hegyi Flórián falfaragó kiállítása Kiskundorozsmán, a Petőfi Sándor Művelődési Házban. Nyitva: 10-től 18 óráig.

Pataki Ferenc alkotásai az Ifjúsági Házban. Nyitva: 10-től 17 óráig.

A Móra Ferenc Múzeum állandó kiállításai. Nyitva: 10-től 18 óráig.

Ifj. Lele József néprajzi gyűjteménye, és Bálint Sándor-fotókiállítás Szeged-Tápén (Váró út 4.). Nyitva: hétfő kivételével naponta délután 3-tól este 6-ig.

Szeged múltja, jelene, jövője. Városháza kiállítás a Móra-parki várban. Nyitva: naponta 10-től 18 óráig.

Legszomorúbb daljátékunk

Ruitner Sándor az új Rákóczi-ról

Kacsóh Pongrác Rákóczi-jának színlelője új átdolgozó neve áll. Ruitner Sándor. Egyáltalán: mi-féle munkafolyamat lehet valamilyen, korábban már játszott művet átdolgozni?

— A folyamat természetesen több összetevőből áll. Talán onnan lehet kezdeni, hogy minden darabot, ha idegen nyelven íródott, időnként újrarendezik. Általában a játéktípus, sőt, maga a színház is generációként megújul, tapasztalhatjuk. Vagyis minden korban új közönségnek igyekeznek élvezhetővé tenni az adott művet. Különösen vonatkozik ez a szórakoztató (zenei) irodalomra. Ez mindig egyfajta igényt elégit ki, de egy adott kor ízlése szerint. Egy-egy kor elmúltával az új közönség új igényeinek megfelelően akarván, a leggyakrabban átdolgozható műfaj az operett és a daljáték. A cél minden esetben az, hogy a zene megmaradjon, de a szöveg igazodjék a megváltozott közönségízléshez. Ha pedig a zene és a darab egész történelmi magja jó, megfelelő „új húsreteg” helyezhető a régi csontvázra... Olyan, amely a ma emberére jobban hasonlít, mint a tegnapiéra vagy a tegnapielőttiére.

— A Rákóczi „újréteghistóriája” mennyiben tekinthető különlegesnek?

— Különleges esetek voltaképpen nincsenek, ha általában a zeneirodalom különféle, újraindított darabjaira gondolunk. Gyakran azonos korban élő szerzők is átdolgozták ugyanazt a művet, mert más-más mondanivalójuk volt róla. Ott van *Leoncavallo Bohémekje* és *Puccini Bohémekje*, vagy *Rossini*, illetve *Verdi Otello*.

ja. Az operettek-daljátékok esetében nincs semmiféle „komoly” elvarás, legföljebb annyit, hogy „tanítva-nevelve szórakoztasson”. Ha sikerül e követelménynek megfelelni, észre kell venni, hogy hatása a nézőre csak annak lehet, ami friss, a mához közelebb álló nyelvvel, és cselekmény-szálakkal azt próbálja elhíttetni, hogy igenis lehet a jelen emberének szülő, akár még komolyan is vehető mondandója. A Rákóczi esete annyiban különleges, amennyiben a századforduló utáni magyar daljáték-irodalom története. A XIX. századba visszanyúló gyökerek azt bizonyítják: éppen csak hogy megteremtődött Erkellel a magyar nemzeti opera, elkezdődött valami a hazai daljáték-irodalomban is. Egyfajta speciálisan magyar hang szólalt meg a zeneszínpadon. A szövegíró *Egressy Béni* megteremtette az első — ma így mondanánk — „népi együttest”, tehát magyar dalokat és tancokat előadó csoportot, bemutatkozni velük a kor legnagyobbja, *Liszt Ferenc* előtt, aki fel is használja a tőlük hallott dallamokat a *Magyar Rapszódia*ban. Ami így elkezdődik, azt majd egy számtalan folytatja, egészen más szinten. Hiszen *Kacsóh Pongrác* nem volt „tudós szerző”, mint akár a *Bartók* és *Kodály* együtt végző *Kálmán Imre*, *Jacobi Szirmai* vagy *Huszka Jenő*. Neki az égvilágon semmi más célja, mint megteremteni egyféle magyarságot, amely a zenei nyelvvel dalol, könnyebben dalol, mint a színpadon operettnek vagy daljátéknak hívhatunk. Egyáltalán nem akar zeneszerző lenni, inkább művészt csak hobbiból teszi. Így születik meg a *János vitéz* sikere után a legszomorúbb magyar daljáték, a Rákóczi.

— Ez a szomorúság az adott korszaklélet, sőt a műfaj alapvető hagyományával sem igen egyeztethető össze...

— A Rákóczi-szemlélet a századelőn alapvetően Thaly Kálmán kuruc dalainak világában gyökerezik. Az eredeti Rákóczi-szövegkönyv, a *Bakonyi Károly* híhetetlen naiv, de valahogyan valamiféle jelzésrendszerben az egész Rákóczi-élettragédia elősejlik. Az az igazság, hogy az ötvenes években a rádióban kétszer is elővetíték és bemutattuk, persze a kor szemléletének megfelelően.

Tandí Lajos

Emlék az István-próbáról. A színpadon Sándor Ruitner, a falköltői Laborcot, civilben viszont láthatóan nincs harag Berei Kati és Nagy „Feri” között.

erőteljes „átdolgozásban”, egy auditív színpadra alkalmazva...

— Végül is hogyan jött létre a mostani átdolgozás?

— Egészen tavaly szeptemberig nem történt semmi. Akkor *Horváth Zoltán* rendező felkeresett, mondván: meg kéne csinálni a dolgot, nálad van erről anyag... Egyetlen kikötésem volt: ha október 15-ig új formát tudok kialakítani, amivel a darab a szegedi szabadtérben 1984-ben eljátszható, részéről rendben a dolog.

— Eszerint sikerült...

— Nagy segítségemre volt az 1976-os, 300 éves Rákóczi-évforduló irodalma. Ahogy mondani szokták, „beleástam magam”, s azt hiszem, érzékelté tudtam a szemléletmód változásait, a századfordulótól napjainkig. Meg kellett keresnem valamit, és gyökeresen mást kellett létrehoznom. A daljáték átdolgozásának törvényei egészen mások, mint az operett esetében. Iróniát is fel kell fedezni. Azt a varázslatos pontot, aminek hatására még akár a *Csárdáskirálynő* is eljátszható úgy, mintha tegnap írták volna... ezt a pontot megtalálni volt a legnehezebb. A régi formában hiteles történelmi személyek szerepeltek, akik egyáltalán nem hitelesen beszéltek. Ráadásul akadt jó néhány szereplő, akiknek az égvilágon semmi köze sem volt a történelemhez... Szükséges volt felkutatni azokat, akik a Kacsóh-féle elképzeléssel is rokoníthatók, de akiket egyúttal a ma történelemszemlélete is igazolhat. Ilven például *Berzeviczy Ádám* alakja. Általában igazából nem is átdolgozni kellett, hanem a történelem nagy örök játékeit behelvettesíteni jellegzetes daljáték-szituációba, úgy, hogy a műfaj hiteles csorbuljon... És rövidesen rájöttem: minél inkább igyekszem realisztikus lenni, annál nagyobb a romantikus elem jelenléte — hiszen maga a kor volt romantikus. Am ha e kettőt egyensúlyban tartjuk, Rákóczi jóval közelebb kerül hozzánk. Az eredeti műben bizonyos „operettesített” kapcsolatokat találunk, ezeket, e konstellációkat kellett „visszarealizálni”. Miként — az átdolgozással — tulajdonképpen az egész daljátékot is.

— Dramaturgiaiailag mind-ez milyen változtatásokkal járt?

— Voltaképpen két epizód áll így előttünk a Rákóczi-szabadságharc történetéből. Kétreszéssé lett a darab, az eredeti utolsó két felvonásának igen szép zenei anyaga ebbe a konstrukcióba „mentődött át”. A dramaturgiai változtatások lényegét az a felismerés jelenti, hogy a magyar történelemben igazából sohasem történnék igazán új dolgok. Velünk, így vagy úgy, de tulajdonképpen minden megtörtént már egyszer régebben mindabból, ami éppen most történik. Tévedéseink, bukásaink, talpraállásaink, nagy kísérleteink valamiképpen ismétlődnek — ha belegondolunk, igazából Thököly-fény ragyog fel Rákóczi arcán. Rákóczi-vadások Kossuthén — és a többi... A daljáték szerény lehetőségeit úgy igyekeztem megfogadni: még egyszer ne úgy játsszuk el Kacsóh Rákócziát, hogy egy úgynevezett „életmű” álljon előttünk. Inkább csak szelekt. Reszek, amelyek dialektikusan hordozzák magukban az egész. S mindent, ha úgy tetszik, „visszarealizáltam”.

Domonkos László

Elhunyt dr. Kelemen János

A Szegedi Orvostudományi Egyetem Tanácsa, oktatói kara, ifjúsága és társadalmi szervei mély megrendüléssel tudatják, hogy dr. Kelemen János tanszékvezető egyetemi tanár, a SZOTE Radiológiai Klinikájának igazgatója, közúti baleset következtében 1984. augusztus 7-én elhunyt. Dr. Kelemen Jánost a Szegedi Orvostudományi Egyetem saját halottjának tekinti, temetéséről később intézkednek.

Szegedi Orvostudományi Egyetem

★

Dr. Kelemen János Gyulán született 1932-ben. A debreceni Orvostudományi Egyetemen szerzett diplomát 1956-ban. Radiológiából 1959-ben nyert szakorvosi képesítést, 1972-ben az orvostudományok kandidátusa lett. 1955 és 76 között a DOTE radiológiai klinikájának oktatója volt, 1976. július elsején kapott egyetemi tanári kinevezést a SZOTE radiológiai klinikájára, melynek azóta igazgatói teendőit is ellátta. Új oktatási rendszert alakított ki az orvostanhallgatók radiológiai képzésében, aktív szerepet vállalt a szakorvosjelöltek irányításában. Mint megyei radiológus szakfőorvos szervezte és irányította a területen dolgozó szakemberek és középiskolák képzését és továbbképzését.

Nagy szerepe volt a korszerű vizsgálati módszerek meghonosításában, a röntgen kontrasztanyagok farmakokinetikájának vizsgálatában. Az utóbbi években számos hazai és nemzetközi kongresszuson ismertette munkájának eredményeit, vezetésével a klinika tudományos téren országos elismertségre tett szert, első-

sorban a kardiológia, a szelektív angiográfia és a vese-angiográfia területén. Vezetésével 1980-ban kezdte meg működését a klinika újonnan létesített sugárterápiás osztálya.

Tudománypolitikai tevékenységét a Magyar Radiológusok Társaságának elnökségi tagjaként, az Európai Radiológus Társaság vezetőségi tagjaként, a Magyar Tudományos Akadémia és az Egészségügyi Minisztérium radiológiai és izotóp orvosi alkalmazási bizottságának, valamint onkológiai bizottságának tagjaként fejtette ki. Szaktekintélyének elismeréseként az NDK Orvosi Radiológus Társasága levelező tagjává választotta. Igen jó együttműködést alakított ki a hallel és a greifswaldi társaságak tanszékeivel, számos szocialista és más ország radiológiai kutatóintézetével.

Dr. Kelemen János személyében a SZOTE kiváló tanárát, szakterületének elismert művelőjét, munkatársainak és az ifjúságnak meleg szívú vezetőjét, nevelőjét és sokak szerettét és nagyrabecsült barátját gyászoljuk.

Arany a tó fenekén

Színes, szinkronizált új-zélandi—ausztrál film. Írta: Ezerett De Roche. Fényképezte: Vincent Morton. Zene: Brian May. Rendezte: David Hemmings. Főbb szereplők: Ken Wahl, Lesley Ann Warren, Donald Pleasence, George Peppard, Bruno Lawrence.

Van egy angol szó — race —, ami tulajdonképpen minden megmagyaráz. S mivel az már régóta semmi értelme füstölög, miért van az, hogy az idegen filmcímeket magyarra fordítók tíz eset közül tizenegyszer úgy csúrik-csavarják a dolgot, hogy az eredetiből eredetieskedő, de szinte garantáltan elferdített, az adott alkotás lényegét igencsak félrevezető módon kifejező magyar moziba inválto cím kerekedik. Mivel ezúttal is e megszokott eljárást alkalmaztatott, némi szomogyarázat szükséges. A *race* magyarul versenyt jelent, de tartalmában még a szótárban olvasható árnyalatoknál is többet: egyfajta üldözésversengést, halálak között valamiért, hajszát és menekülést — ha úgy tetszik, aki kapja, marja-alapon. Így az eredeti cím szó szerinti fordítása, vagyis *Verseny a Yankee Zephyrért* (ez utóbbi egy második világháborúban eltűnt repülőgép neve) kalandfilm-típust is jelöl.

A *race*-filmek (nevezülük így) éppúgy a kalandfilmszematizmus birodalmába tartoznak, mint ama „kínese-keresős” alkotások, melyekkel az előbbi kategória most szerves egységet alkot. Újdonság, ha van (igen nehéz felfedezni), legföljebb a környezet lehet: mivel ropant erős a gyanúm, hogy a fölöttébb kis számú magyar állampolgár fordul meg a földgolyó túlsó felén, nevezetesen Új-Zélandban, ez a távoli, vonzó vidék *Vincent Morton* luxusképeslapokat felülmúló kamerakezelésének

köszönhetően ezúttal teljes izgalmas vadászában szemlélhető hosszasan, az idegenforgalmi propaganda-filmek jól ismert stílusában. Nem mondom, ez is valami, de feltételezhető, hogy így, nyáriidőn tan megem ki-mondottan ezért ülnének be az emberek a moziba. Tehát: látni igen sok helikopter üldözést, ugyanez előfordul motorcsónakkal is, s hogy autóval úgyszintén, az már tisztára bagatell. Nézzünk két rejtélyes foglalkozást (vadászó? lézengő új-zélandi ritter?) egyént, egyik öreg és szakállas, miként a helybeliek közül szinte mindenki, másik fiatal és szakállas, miként az üldöző gengszterbandából szinte mindenki. Ez utóbbiakra még két dolog jellemző: egytől egyig jól vasalt, elegáns öltönyben vannak (hiába, a gengszterek Nyugaton nem olyanok ám, mint a mi képrablóink, akik Cirónak ejtik az olasz tettes-társat), továbbá legalább annyira nem tudnak löfégyverrel célozni, mint Rejtőnél Vanék úr, aki — tudjuk — ha öt lépésről célba vette a golyófogót, az őrmester oszlojt vezényelt, és mindenki fedezéket keresett. Viszont versengés a kincsért, az van. Sőt: *race*.

Az elmondottakon túl persze valóban van arany is a tó fenekén, dollárok dettó, de akad némi szesz is, végtére a haladó hagyomány is továbbfejlesztendő. A katonai repülőgép pedig, amely eltűnt 1944-ben, betöltötte hivatását, ugyanis évtizedek múlva *race* lehet érte. Pontosan azért, ami benne rejlik. *Race* van is, de ami azt illeti: én azt se bántam, ha újabb néhány évtized múlva is lenne — csak, ha állampolgár fordul meg a földgolyó túlsó felén, nevezetesen Új-Zélandban, ez a távoli, vonzó vidék *Vincent Morton* luxusképeslapokat felülmúló kamerakezelésének

D. L.

Vallomások az emberről

Profiljába illő, szép kiállítással lepte meg az ünnepi hetek közönségét a Juhász Gyula Művelődési Központ. Tízennegy olyan Csongrád megyében élő és alkotó művész festményeit, grafikáit, szobrai és érmeit gyűjtötték össze, akiknek munkásságát valamilyen szakszervezeti díjjal jutalmazták az elmúlt évtizedben.

A tízennegy művész nem napi keresztemészetet nyújt, messzeemenő következtetéseket sem egyes alkotói periódusokra, sem topográfiai tendenciákat nem érdemes levonni. Vannak ugyanis, akik régebbi, jól ismert dolgokkal szerepelnek, mások frissebb anyagból válogattak, egyesek jelzik érdeklődésük széles pólusait, többek egy szándék eredményeit vonultatják föl. Mindenesetre tanulságos újra látni *Fritz Mihály* szegedi éremgyűjteményét — kiderül, az adaptációk erőteljesebbek, mint a saját ötletek — és igényesen megmunkált portréit: *Hézsó Ferenc* közvetlenebb körben keresi a kiutat alkotó válságából; *Kéri László* határozottan és nagy mesterségbeli tudással szembe-sit korokat, mondandókat sajátos idő és tér koordináta-rendszerében; *Lapis András* ötletei érmein hatásosabbak, mint szobrai; *Németh József* nem a legszerencsésebb kézzel választotta kiállításra szánt munkáit; *Novák András* fakó színei ellenére is bensőséges; *Pataki Ferenc* festőiségének tag tereit tárja elénk; *Szalay Ferenc* szinte a „sömmit” festi makacs következetességgel; *Szathmáry*

Gyöngyi művészetét megújította portrévállalkozása; *Tápai Antal* régi értékei felől győz meg; *Tóth Sándor* éremarcmásai erényekről éppúgy vallanak, mint tévedésekről; *Tóth Valéria* lírai hangvétele tartalmas emberiséget takar; *Zoltánfy István* mindig többet hordoz, mint ami képeinek első szemlélésekor föl tűnik; *Zombori László* tájképei megéltébbek, festőibbek, mint új kísérletei.